

İNKLÜZİV TƏHSİLƏ PSIXOLOJİ YANAŞMA

SƏBİNƏ ƏLİ-ZADƏ

Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universiteti

sabina.az@gmail.com

Açar söz: inklüziv təhsil, sağlamlıq imkanı məhdud olan uşaqlar, inteqrasiya, cəmiyyət

Müxtəlif sağlamlıq problemləri olan uşaqlara təhsil imkanı yaratmaqla yanaşı, onların özlərini cəmiyyətin bərabərhüquqlu üzvü kimi hiss etməsinə şərait yaratmaq, onların cəmiyyətə adaptasiya olmasını və sosiallaşmasını təmin etmək inklüziv təhsilin əsas məqsədidir. Ümumi şəkildə ifadə etsək, cəmiyyətə inteqrasiya ümdə vəzifə kimi mənalandırılır.

İnklüziv təhsilin 8 əsas prinsipi ayırd edilir: [3]

1. İnsanın dəyəri onun bacarıqları və nailiyyətlərindən asılı deyildir;
2. Hər insanın hissiyyəti və dərk etməsi mövcuddur;
3. Hər insanın ünsiyyətə və dinlənməyə ehtiyacı vardır;
4. Bütün insanların bir – birinə ehtiyacı vardır;
5. Həqiqi təhsil yalnız və yalnız real münasibətlər sistemində həyata keçirilməlidir
6. Bütün insanların öz yaşadılarının dəstəyinə və dostluğuna ehtiyacı vardır;
7. Bütün təhsil alanların nailiyyətlərinin əldə olunması onların bacarmadıqlarını edə bildikləri zaman həyata keçmiş olur;
8. Müxtəliflik insan həyatının bütün tərəflərini gücləndirmək bacarığındadır.

Bu prinsiplərin analizi inklüziv təhsilin əsas mahiyyətinin cəmiyyətdə hər kəsin sosial baxımdan bərabər şəkildə aktivliyini təmin etməkdən ibarət olduğuna əminlik yaradır. Belə olduqda hər bir uşağın özünəməxsus sosial çevrəsi, mənsub olduğu qruplar və özünəməxsus statusu meydana gəlir. Məsələnin belə qoyuluşu və həyata

keçirilməsi uşaqlarda cəmiyyətə yararlı olmaq hissənin formalaşmasının və bununla yanaşı onun şəxsiyyət kimi sosiallaşmasının hərəkətverici qüvvəsinə çevrilmiş olur.

Həç kəsə sirt deyildir ki, ailə şəxsiyyətin inkişafında, formalaşmasında və sosiallaşmasında ilkin və əsas rol oynadığı, ilk dəyər aldığı yerdədir. Valideynlərin öz övladına münasibətinin, rəftarının onun şəxsiyyət kimi özünü dəyərləndirməsində yerini danmaq olmaz. Uzun illər ərzində ailədə sağlamlıq imkanları məhdud olan (hətta ən yüngül fiziki qüsurlara malik olan) uşaqlar doğulduqda onu cəmiyyətdən gizlətmək “ənənəsi” formalaşmışdır. Müxtəlif dövrlərdə sağlamlıq imkanları məhdud olan uşaqlara münasibətin məqsədəuyğun olmaması belə “ənənənin” formalaşmasını şərtləndirmişdir. Valideynlərdə mövcud olan bu komplekslərin uşaqlara da sirayət olunması təbii idi. Bunun nəticəsində sağlamlıq imkanları məhdud olan uşaqlarda da cəmiyyətə qarşı müəyyən bir kompleks yaranmış, onlarda özlərinə qapanmaq kimi mənfi meyl formalaşmışdır.

Müasir baxışlar fonunda bu, psixoloji baxımdan doğru addım kimi qiymətləndirilə bilməzdi. Bu gün artıq ayrı-seçkilik salınmadan hər kəsin cəmiyyətin bərabərhüquqlu üzvü kimi bütün sferalarda fəal iştirak etməsi üçün müxtəlif işlər həyata keçirilir. İnklüziv təhsil bu istiqamətlərdən biridir. Bu, cəmiyyətin hər bir üzvündə məmnunluq hissi yaradır.

İnklüziv təhsilin səmərəli xarakter daşmasında psixoloji işin özünəməxsus rolu vardır. Burada ilk növbədə sağlam uşaqlarla sağlamlıq imkanları məhdud olan uşaqların münasibətlərinin düzgün formalaşması mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Bunun üçün məktəb psixoloqunun əsas vəzifələrindən biri sinifdəki şagirdlərin maariflənməsini təşkil etmək, onları sağlamlıq vəziyyəti məhdud olan uşaqlar barədə məlumatlarla və onlara rəftar qaydaları ilə tanış etməkdən ibarətdir. Burada əsas hədəf ondan ibarət olmalıdır ki, uşaqlıq yaş dövründən etibarən hər bir insanda ali hisslər formalaşsın və insanı fiziki çatışmazlıqlarına görə deyil, şəxsi keyfiyyətlərinə görə dəyərləndirsin. Təcrübədə məsələnin mahiyyətini düzgün başa düşməyən uşaqların sağlamlıq imkanları məhdud olan uşaqlara “yazıq insan” kimi münasibət göstərməsi faktları da müşahidə olunur. Bu təhlükəli meylidir və belə münasibətlər sağlamlıq imkanları məhdud olan uşaqlarda pessimizmin hisslərinin formalaşmasına təkan verə bilər. Onlar belə münasibətə olduqca həssas olurlar. Buna görə də məktəb psixoloqu şagirdləri xüsusi qayğıya ehtiyacı olan uşaqların qabiliyyətlərinin reallaşmasına kömək etməyi, onlara “Biz bərabərik” devizi altında yaşamağın yollarını öyrətməyi özünün ümdə vəzifəsi kimi mənalandırmalıdır.

Ədəbiyyat

1. Гонеев А.Д., Лифинцева Н.И., Ялпаева Н.В. Основы коррекционной педагогики: учеб. пособие / под ред. В.А.Сластенина. – 6-е изд., М.: Академия, 2010
2. Миндель, А.Я. От инклюзива в обучении к интеграции в труде / А.Я.Миндель // Профессиональное образование. Столица, 2011.
3. urok.1sept.ru